

dera Eiximenis la naturalesa del P Val (*Regiment, NCI*, 26 27) «Menta e ysope e saçurida e ruda», *Lt de Cuina* de Sant Soví (*NCI* cxv, 181, § 169, n 3)

La variant antiga continua molt estesa, particularment en el P Val És la que prefereix encara Cavalleres (*Observ* II, 332), «saçurida, erba coneguda sisimbrium, sansucus», Busa-N (E VII-3), l'anoto en els Ports (*saçurida*, Coratxà, 1961) etc., *sejorida* «Satu-reia montana L» *ACCV*, vol. v, 157

Sajolida és la del català central: «es muy fértil en trigos la tierra que abunda de --- gabons, es poco fértil de trigo la tierra más poblada de esplego o de la agedrea — espígol y sajulida (*Mem Agric Junta de Comerç* v, 1817, p 52); però no sols d'allí sinó de la major part del Princ: anoto *saçulida* cap al Berguedà (Merlès, 1935), *saçulida* Garrigues (Pobla de Cérvoles, 1935), i ací i allà més al Sud, fins en algunes zones valencianes (*saçolida* Bocairent, *seçolida* Moixent, 1963), i crec que a la Ribera d'Ebre «amb les garrigues surten coscolls i romers, la farigola i l'espígol, la mata i la *sajolida*, el cepell i el ginebre», Bladé (*Benissanet*, 83)

S'ha dit que el pas de -r- a -l- en aquest mot era per un canvi fonètic «esporàdic», que és com dir inexplicable En realitat s'explica: per una contaminació Un dels usos principals de la *sajolida*, potser el més important, és per confitar o aromatitzar les olives de manera que, com he constatat en diversos pobles valencians, en diuen també *herba d'olives* (p ex a Olocau de Carraixet, 1962), i encreuant-se els dos noms molts n'han dit *sajoliva* i variants semblants: *sarjoliva* J. G M (1935), *saçoliba* Alginet, *çayçoliba* Alzira, *soçoliba* Quatretonda, *seçolia* a Sallent de Ranès i a Barxeta (1962): aquí m'explicaren que usaven la *pebre*lla (herba semblant) per a l'oliva verda, però la *seçolia* per a la madura. Aquesta -l- es propagà des d'aquestes a d'altres formes (*serçolida* Lutxent) i fins a la del català central i comú.

La forma més primitiva i pròxima a l'etimologia fou *sadoriça*, que trobem en el *Libre de Coc* de Robert de Nola: «Potatge de nerricoch· carn de moltó pendràs e --- met-la a coure en una olla --- hajes jolivert e menta e moradux e *sadoriça* e de altres bones herbes ---» (fº 21, § 80, p. 61); avui encara viu en els Ports de Morella (*sadoriça* Sorita, 1961), *saduriça* a Pena-roja (*BDC* IX, 72), *sadorriça* anota Amades a Gandesa (*Excursions* III, 189).

En part es pogué alterar en virtut d'una etimologia popular (*saborosa*) fent-ne *saboriça* «pren la mançanella de la muntanya, e spígol e ysope e *saboriça* e sàlvia e ginesta e orenga ---» en les receptes valencianes de Micer Joan, a. 1466 (*BABL* VII, 324); «*saboriça* o *saçulida* satureia», OPou (*TbPu*, 51, segurament donant a triar entre les formes més usuals respectivament a Val. i a Girona), això sento encara a tot el Nord valencià: *saboriça* Ares, *saburiça* Vistabella, *saboriça* Traiguera, Canet, Cervera, Pobla Tornesa, *saboriça* Tales (1961) Amb la mateixa contaminació, però en una forma italianitzant (que devia portar de quan era cuiner del rei de Nàpols), es troba també en

el llibre de Robert de Nola «*Bruscat* --- un fetge de cabrit e un bon manat de herbes, ço és moradux, *saporida* e menta e jolivert, tot ligat ab un fil ---» (25v, § 104, p 70)

La forma sense metàtesi restà també en el cat extrem occidental, sinó que aquí la -j- resta -j- segons la fonètica dialectal, i fonent se amb la i precedent en resta -ia; *AlcM* cita *sadora* en el *Tresor de Pobres*, text molt antic, segle XIV, i que sembla d'aquella zona així avui a Ribagorça, si bé amb -l- *sedulia* a Boí (1981), a la baixa vall (Castelló de Tor) i a Sapeira (1957)

A Mallorca diuen *saçorida* (Orient, 1963), variant qui sap si molt antiga, per contaminació de *senyoriu*, -ia «tèbia de sol, la vesprada perfuma / la *senyorida*, / i respirant eixa olor estiuenca, / sembla que el còr se refresqui i se badí», Alcover (*Passerig Solitari*, O C, 63), provinent potser del temps en què el llenguatge parlat admetia una variant relaxada *seyor* en lloc de 'senyor' (cf fr *sire, sieur, it ser*) A Eivissa deglutinen *sa-* (confós amb l'article). «*xulida*», PzCabr. (que confon x amb j)

Formes forasteres anàlogues a les catalanes són entre altres murc. *saldoriça* (GaSoriano), arag. *saborera* «hisopillo» (*DACEsp*); Val-Anzasca *sadalegà* 'Achillea millefolium' (*ARom* XIII, 182), si bé allà és possible que la -l- sigui de gènesi fonètica dialectal

SATUREJA en llatí és un mot d'etimologia incerta (cf *SADORN*); Bertoldi (*ARom* XVIII, 214) el creu d'origen oriental (remetent a Lòv, *Flora der Juden* I, 114), en àrab està representat per formes vacil·lants *saçtar*, *saçtar*, *zaçtar*, i en hispano-àrab *šatryya*, *šétria* i *šatryya*, d'on el cast. AJEDREA (usat fins al Baix Aragó, *šadréra* a Olocau del Rei, 1961); veg aquell article del *DCEC/DECH*, on dono més informació sobre la història internacional del mot. Fa de mal assegurar quina era la qualitat de la E de SATUREJA: encara que totes les formes romàniques proven que duia l'accent, la catalana i d'altres revelen que aquesta E era oberta (d'on l'evolució normal nostra en -i(e)ja > -ija); però això tant pot ser per una pronúncia geminada de la -j- (com en PÉJJUS > cat. ant. *pi(t)s*, fr. *pie*), com per obriment diferenciatiu (cf. els casos aplegats en *POLITJA*)

Per a *sajolida* 'freixures', veg. *SAGÍ*.

**Sajonar*, V. *saió* *Sajornar*, V. *sojornar* (JORN) *Sajulia*, V. *sajolida* *Sajús*, V. *ça*

SAL, del II SAL, SALIS, id. □ 1ª doc · orígens (segle XIII).

«--- Faixs d'aynines o de cabritz: 1 s, 2 dr.; tota *sal* paga lo vintè, tot juheu e juhia ---» 1249, Lleuda de Cotlliure (*RLR* IV, 254). «De l'ayga que passa en l'uyl --- e no pot passa la luu de la visió --- aja hom de l'aygua una poca, ab *sal* gema, e sia n'lavat l'uyl d'ins», Alcoaí (*Fig de l'Uyl*, fº 31v); «pica de pedra per picar *sal*», Inv. de Vic S. xv; Busa-N., 1507, registra: «*sal* generalment ---, *sal* armoniaca. ammonia; *sal* que s cava: *sal* fossilis; *sal* en pans: *sal* bethicus»